

EEN NIEUWE TOEKOMST VOOR HET MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE

Sylvie Dhaene

Wie de komende maanden een bezoek brengt aan het Museum voor Volkskunde zal merken dat een gedeelte van het museum niet voor het publiek toegankelijk is. Pas aan de vooravond van de Gentse Feesten zal de linkervleugel van het museum terug worden opengesteld. Begin 2000 zijn we immers begonnen met de uitvoering van de eerste fase van belangrijke infrastructuurwerken die we in de loop van de volgende vier jaar wensen te voltooien.

Na bijna veertig jaar dienst is een vernieuwing van de electriciteitsvoorziening meer dan nodig. Ook het gebouw kan een opfrisbeurt gebruiken en daarbij aansluitend dient de presentatie van de collectie dringend in een nieuw kleedje te worden gestoken. De wijze waarop de collectie vandaag aan het publiek wordt gepresenteerd, beantwoordt niet meer aan de verwachtingen van de huidige museumbezoeker. Er is een onlogische, statische en overladen opstelling, er is weinig of geen duiding van de objecten en de belichting van de voorwerpen is ondermaats. Allemaal factoren die een bezoek onaangenaam maken en die ertoe bijdragen dat deze mooie omvangrijke collectie die in de loop van de 20ste eeuw werd opgebouwd, niet tot zijn recht komt.

Deze omstandigheden droegen ertoe bij dat de laatste jaren de bezoekerscijfers van dit museum gestaag achteruitliepen. Een negatieve tendens die zich ook

afspeelt in de andere volks- en heemkundige musea. Vanuit haar bekommernis over het volkskundig culturele erfgoed is de Koning Boudewijnstichting vorig gestart met een onderzoek naar de problematische situatie waarin deze musea verkeren. Ook hun conclusie was éénduidig en weinig verrassend: deze musea hebben heel wat achterstand opgelopen in de museologische uitbouw en de presentatie van de collectie en ze slagen er doorgaans niet in om de interesse van het brede publiek, in het bijzonder van een jong publiek, op te wekken. Dat het deze musea vaak ontbreekt aan financiële en andere middelen staat als een paal boven water, maar niet te min menen wij dat dit geen reden mag zijn om bij de pakken te blijven zitten.

Het beleid van dit museum neemt de uitdaging aan en stelt alles in het werk om dit museum terug haar plaats op de culturele scène te geven en om de dialoog met het publiek terug aan te gaan, wat in fine haar maatschappelijke taak is. De Gentenaar en zijn bezoeker de link laten leggen tussen het 'heden' en het ' nabije verleden', tussen het 'eigene' en het 'andere' is haar opdracht. In het bijzonder moet dit museum en haar collectie terug aanspraak maken op het jonge publiek. Voldoende reflectiemogelijkheden moeten worden aangeboden opdat zij kunnen kennismaken en nadenken over een verleden dat zij niet hebben gekend. Vandaag zijn deze banden door-

gesneden. Het 'eigene' is het 'andere' geworden. Deze dialectiek willen wij herstellen.

Om dit te bereiken neemt zij verschillende initiatieven die de werking van de komende jaren zal schragen. Een actief tentoonstellingsbeleid en de reorganisatie van de 'permanente' opstelling moeten niet alleen tot een publieksversterking en – verbreding bijdragen, maar moeten de idee van het brede publiek over 'volkscultuur' bijsturen. Behalve de mensen die geïnteresseerd zijn in heem- en volkskunde leeft bij het overgrote deel van de bevolking – zeker bij jongeren – het idee dat een museum voor volkskunde saai, oubollig en stoffig is.

Met een eigen(zinnig) en gedurfd tentoonstellingsbeleid gaan we tonen dat het ook anders kan, dat volkscultuur ook boeiend en verrassend kan gebracht worden! Voor ons was het eerste experiment in de rij 'Hoge Hakken, Roze Billen' in die zin zeker geslaagd te noemen. Zelfs de nationale geschreven en gesproken pers betoonde haar interesse voor deze tentoonstelling; een gegeven dat vrij uitzonderlijk is voor een museum voor volkskunde. De keuze van de tentoonstellingen sluit ook aan bij de actuele wetenschappelijke ontwikkelingen van het vakgebied die op haar beurt aansluit bij de maatschappelijke ontwikkelingen. Naast de aandacht voor de eigen volkscultuur wordt ook een plaats

verleend aan de andere volksculturen. Dialoog en confrontatie zijn hierbij de twee sleutelwoorden. We leven vandaag in een multiculturele maatschappij en het is in deze samenleving dat het dagelijkse leven van de mens zich afspeelt; het onderwerp van een museum voor volkskunde.

De reorganisatie van de permanente opstelling waarbij in eerste instantie van de reeds bestaande collectie wordt vertrokken, centreert zich rond vier thema's uit het dagelijkse leven van de 19de – begin 20ste eeuw: de levenscyclus (van geboorte tot dood), religie en volksgeloof, arbeid (ambacht en handel) en vrije tijd. De opstellingen – in scène gebrachte stadsverhalen - worden logisch geordend, minder overladen en beter geduid. Tegen juli 2000 zal de levenscyclus een nieuw kleedje hebben gekregen. Parallel met de infrastructuurwerken in de komende jaren wordt telkens een ander thema aangepakt. Een geheel eigen en frisse vormgeving wordt hierbij nagestreefd. Om haar eigenheid t.o.v. de andere musea voor volkskunde te prononceren zullen in dit museum tevens bijzondere accenten zowel in de inhoud als in de vormgeving worden gelegd. Vandaag dragen musea voor volkskunde niet alleen dezelfde naam, maar wordt ook overal quasi hetzelfde getoond én daarenboven ook nog op dezelfde manier gepresenteerd, wat de publieke aantrekkingskracht enorm vermindert.

Dit Museum voor Volkskunde stelt zich tot doel een open huis te zijn waar op een ongedwongen manier met volkskunde en -cultuur wordt omgesprongen en waarbij de herwaardering van de bestaande collectie en het betrekken van een breed maatschappelijke omgeving voorop staat. Door een hedendaagse kijk op volkscultuur die niet langer uitsluitend aandacht heeft voor de eigen tradities en gebruiken, maar rekening houdt met een maatschappelijke reali-

teit. We leven in een multiculturele maatschappij waarbij verschillende bevolkingsgroepen met eigen gebruiken en gewoontes elkaar wederzijds beïnvloeden. Het behoort vandaag tot de maatschappelijke taak van een museum voor volkskunde om vorm te geven aan dit gegeven en hierdoor wederzijds begrip en kennis van elkaars cultuur te stimuleren. Het Museum voor Volkskunde te Gent wil hier met een nieuwe dynamiek en een eigenzinnige koers het voortouw nemen.

Met

de sympathie

van de

Generale Bank

109

AANKONDIGING TENTOONSTELLINGEN IN HET MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE

Sylvie Dhaene

KIAVU

Het Museum voor Volkskunde staat in rep en roer. Bij verbouwwerken werden een aantal 'bizarre leefruimtes' ontdekt op zolder. Alles wijst erop dat de ruimtes al heel lang bewoond waren.

Studenten van de Academie voor Schone Kunsten reageerden op een oproep van het museum om een handje toe te steken bij het ontruimen van de depotruimtes. Caroline, Goran en Mie schrokken zich te pletter toen ze op de zolders 'ingerichte woonruimtes' aantroffen 'vermoedelijk uit het begin van de 20ste eeuw'. Elementen zoals tamelijk verse bloemen, nog brandende kaarsen en een onaangeroerd ontbijt doen vermoeden dat de bewoner er als een dief in de nacht vandoor is gegaan.

De politie staat voor een raadsel en stelde een onderzoek in. Over de identiteit van de bewoner tast men voorlopig in het duister. Is hier sprake van een soort Gentse Quasimodo? Wie of wat is hij/zij? Hoe komt het dat de museummedewerkers al die jaren niets hebben gemerkt? Waar is hij/zij nu? Kent iemand hem/haar? Kiavu? Blijkbaar heeft deze kleine stad waar praktisch iedereen iedereen kent, nog veel geheimen.

Deze tentoonstelling loopt van 1 april tot 21 mei 2000 op de zolder van het Museum voor Volkskunde.

ARTE POPULAR DO BRASIL

'Arte Popular do Brasil' of 'Volkskunst uit Brazilië' toont een selectie uit het Museu Casa do Pontal in Rio de Janeiro. De keuze van de objecten is geaxeerd rond thema's als levenscyclus, geloof en religie, ambachten en handel, feest en muziek. Thema's die ook in de vaste collectie van het Museum voor Volkskunde prominent aanwezig zijn. Op die manier wordt een dialoog op gang gebracht tussen twee, in wezen verschillende culturen.

Voor de meeste Brazilianen is volkskunst als levende en authentieke traditie nog altijd de eerste – en vaak enige – esthetische locus. Zij manifesteert zich in allerlei domeinen van het dagelijkse leven, van illustraties voor de literatuur de cordel via ex-voto's en syncretische huisaltaren naar de exuberante samba die culmineert in het jaarlijkse carnaval. Bovendien is de Braziliaanse volkskunst niet eng nationalistisch van aard, maar vertoont zij daarentegen een uitgesproken pluricultureel karakter – en dit over de verschillende regio's in Brazilië heen. Hiermee is zij de artistieke belichaming van de multiculturele maatschappij waaruit zij is ontsproten.

Deze tentoonstelling wordt gemaakt i.s.m. vzw Jangada die ontwikkelingshulp aan projecten in lusofone landen wil bevorderen en de culturele rijkdom van deze landen bekendmaakt en loopt van 5 mei tot eind juli 2000 in de kapel van het Museum voor Volkskunde.

Koning en Keizer in het Sprookje

Vertelcultuur om Keizer Karel

Lezing door Harlinda Lox

Dinsdag 16 mei 2000 om 19u.30

MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE - GENT

**Een organisatie van de
Koninklijke Bond der Oost-Vlaamse Volkskundigen v.z.w.**

De vertelcultuur, die zich om Keizer Karel als populaire kristallisatiegestalte rankt, maakt in grote mate deel uit van een internationaal verspreide en geïnventariseerde volkskundige canon. Achter de schijnbaar eenvoudige sprookjes, waarin Keizer Karel - ergens op weg in Vlaanderen - de hoofdrol speelt, schuilen complexe processen van narratieve acculturatie via grensoverschrijdende mondelinge en schriftelijke verspreidingskanalen en een ingewikkelde overlevingsgeschiedenis van vertelpatronen, vertelmotieven en contaminaties. De zeer geloofwaardige bon-mots of scherpzinnige spreuken, die Keizer Karel in de mond gelegd worden, werden in andere vertelrepertoires door andere beroemde keizers uitgesproken. Zelfs de anekdoten, die op private kwaaltjes of liefhebberijen van Keizer Karel zinspelen, zijn internationaal gemeengoed. De

"Vlaamse" populaire narratologie wordt aan de hand van één kristallisatiegestalte belicht en herwaardeerd!

De analyse van de beeld- en mythevorming rond Keizer Karel legt toch wel zeer verrassende zijden van deze "volks" keizer bloot: de wonderbaarlijke affiniteit tussen Keizer Karel en de domme duivel of de gepersonifieerde Dood; de zwervende keizer en de zwervende O.L. Heer en St. Pieter; de parallelle identiteit tussen Keizer Karel en in buitenlandse vertelrepertoires althans populaire heersers zoals King John, Frederik II de Grote, Jozef II, Matthias Corvinus.

De auteur sensibiliseert de lezer voor de onderliggende metafysische, historische, sociale pedagogische, esthetische, (im)morele, erotische en genretypologische spanningen in de Keizer Karel-verhalen.

SAMENVATTINGEN/SUMMARY

The Court and the City. Central Authorities, Urban Revolt and Political 'Participation' in the Low Countries. A Long Term Perspective (14th-20th century)

Harald Deceulaer

This article discusses some of the results of recent international research on the interaction between rulers, subjects and cities. It describes in a long-term perspective the political history of the Southern Low Countries from the Late Middle Ages to the late 20th century. It stresses the importance of negotiation, the changing of coalitions and the making of compromises between the local and the central authorities. Larger sections of the population gained some influence by putting pressure on their 'representatives' in various institutions. To a certain extent the relatively decentralised structures of the Belgian state of the 19th and 20th centuries can be related to the influence of older traditions, coalitions and centres of power.

'For Members Only'. Solidarity and Professional Honour among Trades. Case study: The Coopers of Antwerp (17th-18th century)

Bart Willems

This contribution explores the solidarity among the trade masters as well as the solidarity between the trades and people outside of the trade structures in the Southern Low Countries during the New Age. The case study focuses on the public appearance of a trade of coopers in Antwerp during the 17th and 18th centuries. Various sources have led to the supposition that the master coopers at times showed little solidarity among themselves and towards women and the unfree. The willingness to participate in processions, funerals and meetings is used as a parameter to measure solidarity. The article also considers how smoothly positions on the board were filled. As the analysis of collective actions and other incidents that were sometimes taken to court during the New Age illustrates, the internal and external relationships of the corporate organisation of coopers in Antwerp were at times problematic.

Leisure Time among the Working Class of Bruges (1890-1921)

Isabelle Verheire

Research on the leisure activities among the working class in Bruges in the late 19th and early 20th century shows that quite a few forms of recreation were not all that innocent. Numerous institutions interfered in the leisure life of the working class man. Many so-called 'spontaneous' forms of recreation were in fact organised by 'the upper classes'. Their attitude was inspired by a concern for peace and order, morality and the cultural enlightenment of the people. The city authorities of Bruges, for instance, were able to restrain certain activities by issuing prohibitions, while on the other hand they also encouraged a number of events by their policy on subsidies. 'Educational' initiatives such as theatre plays and musical performances were especially encouraged and subsidised. Other institutions, too, were eager to 'raise the cultural level of the population'. Catholic, socialist and, to a lesser extent, liberal circles organised a number of recreational activities for the members of their parties. Doing so, they obviously tried to keep the working class away from activities that were organised by the other political parties. Just before the Great War these forms of leisure activity were beginning to get com-

petition from new, so-called 'commercialised' entertainment forms. Cinemas and sports events became increasingly popular. In order to keep their audience the Catholics and Socialists followed these trends by producing their own commercial offerings.

Names of Diseases in West Flemish Dialects.

Veerle Vantomme

Being ill. It happens to us all. Therefore it can be hardly a surprise that illnesses are the subject of many a conversation. This article collects about 150 diseases, small inconveniences and symptoms for linguistic research. Apart from providing a list of West Flemish names for diseases this article also explores the etymology of the dialect words. A word is more than a mere collection of sounds with a meaning. By studying the origin of dialect words we gain insight into the ideas that prevailed in the past about the causes of illness and their cures. For example, the invocation of saints for healing used to be a common affair. Names of diseases such as 'katrienewiel' ('catherine wheel'), denoting a circular rash on the skin, or 'sint-elooïnagels' ('Saint Eloy's nails') for blackheads, are reminiscent of this practice. The etymological study of names of diseases is an important tool in the field of dialect studies as well as history and the study of popular culture. It appears that our ancestors hardly ever got it right when sear-

Auteurs:

Braekman Willy, Eeklostraat 69, 9000 Gent

Deceulaer Harald, p/a VUB Vakgroep Geschiedenis, Pleinlaan 2, 1050 Brussel

Desmet Ginette, Van Crombrughestraat 30, 9000 Gent

Dhaene Sylvie, Het Huis van Alijn, Kraanlei 65, 9000 Gent

Paul Huys, Deinse Horsweg 18, 9031 Gent (Drongen)

Lox Harlinda, Kerselaarstraat 16, 9030 Mariakerke

Rik Opsommer, Stadsarchief Ieper, Lange Meersstraat 9, 8900 Ieper

Vantomme Veerle, Beselarestaat 116, 8940 Wervik-Geluwe

Verheire Isabelle, Noord-Gistelhof 6, 8000 Brugge

Willems Bart, Hoogstraat 52, 9170 Sint-Gillis-Waas